

نقش طراحی و برنامه‌ریزی شهری در کاهش مخاطرات زلزله

مصطفی جدیدی اول¹

الهام سبحانی^{*2}

1-دکترای شهرسازی، دکترای مدیریت استراتژیک

2- کارشناس ارشد طراحی و برنامه‌ریزی شهری و منطقه‌ای، e.sobhani@srbiau.ac.ir

چکیده

کشور پهناور و عزیز ایران بعثت قرار گیری بر روی کمربند زلزله و گسل‌های اصلی و فرعی و فعال از جمله پهنه‌های آسیب پذیر در سطح جهان می‌باشد. با توجه به افزایش روز افزون جمعیت و ازدیاد جمعیت شهری نسبت به جمعیت روستایی و ضرورت توسعه مناطق شهری، چگونگی مقابله با زلزله یکی از نگرانیهای مهم جوامع شهری می‌باشد. بررسی میزان آسیب‌ها و صدمات ناشی از زلزله در بسیاری از شهرها، نشان‌دهنده وضعیت نامطلوب برنامه‌ریزی شهری و عدم شناسایی موارد کاهش خطرات زلزله است. عدم توجه به طرح‌های آمایش، جامع و عدم برنامه‌ریزی صحیح در این خصوص و ضعف کلی کالبد شهرها، گسترش شهر در نقاط پرخطر، عدم جداسازی بافت‌ها، عدم توجه به فضای باز شهری و تراکم جمعیت بالا باعث افزایش خسارات مالی و جانی در این شهرها می‌گردد. در این مقاله سعی شده است با توجه به پهنه بندی زلزله علاوه بر تمهیدات لازم برای مقاومت سازه‌ها، نگاهی علمی در برنامه‌ریزی شهری با توجه به ساختار مقیاس‌های مختلف کالبدی و نظام شهری و همچنین طراحی شهری داشته باشیم و نقش برنامه‌ریزی و طراحی شهری در قبل از زلزله در طرح‌های شهری، مدیریت بحران، اسکان موقت، اسکان دائم بعنوان عامل اساسی بررسی و پارادوکس‌های موجود در این زمینه‌ها را ارزیابی نماییم.

واژه‌های کلیدی: شهر- مقیاس شهری - زلزله- آسیب پذیری - برنامه‌ریزی شهری- طراحی شهری

1- مقدمه

رشد بی رویه شهرنشینی در کشورهای در حال توسعه همراه با جلوه‌های پیشرفت تکنولوژی و ارتباطات، صورت تازه ای به مدنیت شهری داده است. علارغم پیشرفت‌های بیشمار اقتصادی و اجتماعی و مدنی، شهرهای کنونی ما قادر به حفظ و نجات جان ساکنان خود در برابر مخاطرات طبیعی نیستند. ابن خلدون در انگیزه شهرسازی گفته است: "شهر به مانند لشکریان بیشمار است که سربازان از بالای برج و باروها و در پناه حصارهای استوار نبرد می‌کنند". گاه وقوع زلزله‌ای، بنیاد و ساختار کالبدی و اقتصادی و حتی اجتماعی شهرها را زیر و رو نموده و آسیب‌های جبران ناپذیری را به بار می‌آورد. شهر به عنوان یک کالبد پویا و با توجه به پیشرفت‌های حاصله در علم شهر سازی و توانایی‌های کافی در جهت ایمن سازی عناصر و فضاهای شهری می‌تواند در مقابل این خطرات به گونه ایی بهتر عمل نماید.

سوال اینست که چرا شهرهای ما در مقابل زلزله و خطرات آن آسیب‌های جدی می‌بینند؟ و شهر به مثابه بستر زندگی انسانها، چگونه بایستی از عهده حفظ جان ساکنانش برآید؟